

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากหลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) แสดงให้เห็นว่า อำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออกปรากฏอย่างเด่นชัดตอนปลายสมัยอยุธยาในช่วงระยะเวลาก่อนการเสียกรุงครั้งที่สอง กลุ่มอำนาจท้องถิ่นดำรงอยู่อย่างเป็นก๊กเป็นเหล่าโดยตั้งต้นขึ้นเป็นนายชุมชนเล็กซึ่งพัฒนาด้วยการปล้นสะดม เนื่องจากการสลายตัวของราชอาณาจักรในตอนปลายสมัยอยุธยาจึงทำให้เกิดรัฐบาลธรรมชาติขึ้นในหัวเมืองบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก คือ กลุ่มคนที่ปกครองหัวเมืองแถบนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้นำท้องถิ่นที่ตั้งตัวขึ้นมาใหม่ไม่ได้ผ่านการแต่งตั้งจากอำนาจรัฐส่วนกลาง โดยที่อำนาจการปกครองเดิมที่มีรัฐบาลอยุธยาหนุนหลังอยู่ได้พังทลายลงก่อนที่พระยาตากฟ้าการดีฝ่าวงล้อมพม่าเข้ามาเกลี้ยกล่อมไพร่พลในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก ลักษณะการเป็นรัฐบาลธรรมชาติในหัวเมืองฝั่งตะวันออกตอนปลายสมัยอยุธยาไม่แตกต่างจากบริเวณหัวเมืองอื่น ๆ ดังเช่น หัวเมืองทางเหนือ ได้แก่ พิษณุโลก หัวเมืองอีสาน ได้แก่ พิมาย หัวเมืองภาคกลาง ได้แก่ ธนบุรี และหัวเมืองทางใต้ ได้แก่ นครศรีธรรมราช เป็นต้น¹

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงเวลาที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมภายในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก กล่าวคือ การเกิดสงครามอานามสยามยุทธระหว่างไทย ลาว เขมร และเวียดนาม ในพ.ศ. 2376 - 2390 ทำให้มีการกวาดต้อนผู้คนที่เป็นลาวเข้ามาในหัวเมืองบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง ก่อให้เกิดชุมชนใหม่ ๆ ตั้งแต่การสร้างหมู่บ้านไปจนถึงเมือง เช่น เมืองกบินทร์บุรี พนมสารคาม พนัสนิคม² และเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมขึ้นในเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและมีความสำคัญทางการค้า เช่น เมืองฉะเชิงเทรา ชลบุรี จันทบุรี ที่มีการขยายตัวในการเพาะปลูกอ้อยและการผลิตน้ำตาล การหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนเป็นคณงานรับจ้างในไร่อ้อยและโรงหีบ เป็นหลงจู เจ้าของไร่อ้อยและโรงหีบ เป็น

¹ดูรายละเอียดใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539).

²ศรีศักร วัลลิโภดม, "โคตรหน้าเหล่าก้อเจ้าพ่อภาคตะวันออก," ศิลปวัฒนธรรม (มิถุนายน 2533):

ชาวประมง พ่อค้าและช่างฝีมือ ทำให้เกิดชุมชนย่านตลาด สังคมในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออกจึงผสมผสานไปด้วยกลุ่มคนหลายเชื้อชาติ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้สัมพันธ์กับพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก คือ ผู้คนในชุมชนที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายเชื้อชาติ เช่น ไทย จีน ลาว เขมร ทั้งที่ถูกกวาดต้อน แล้วยกส่งมาจากผลของสงครามและอพยพเข้ามาทำมาหากิน ต่างพึ่งพากลุ่มอำนาจท้องถิ่นในการทำหน้าที่ควบคุมดูแลและปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยในการดำรงชีพ เช่น การพึ่งพานักเลงประจำถิ่น ชาวจีนพึ่งพาหลงจูที่เป็นเจ้าของไร่อ้อยและโรงหีบเพื่อขอความคุ้มครองในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชาวจีนเข้าเป็นสมาชิกในสมาคมลับฮั้งฮี้เพื่อขอความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพและการปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยมิให้ทางการกดขี่ข่มเหง การเติบโตของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นเหล่านี้เกิดขึ้นในลักษณะที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและวัฒนธรรมระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นยังเปราะบาง

อำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออกมีพัฒนาการเติบโตขึ้นและปรับตัวในเวลาต่อมา โดยปรากฏกลุ่มนายชองและนักเลงดำรงอยู่ในท้องถิ่น จนเมื่อรัฐดำเนินนโยบายรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางในระยะแรกของการปฏิรูปการปกครองภายในหัวเมืองบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก คือ ระหว่างพ.ศ.2429 – 2434 ทำให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นถูกกวาดล้างและจับกุม งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาว่า กลุ่มอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออกมีการปรับตัวและดำรงอยู่อย่างไรภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในระยะเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2440 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ.2504

เมื่อเข้าสู่ช่วงปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นพ.ศ.2440 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ ส่วนกลางสถาปนาอำนาจรัฐลงสู่ท้องถิ่น โดยจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ร.ศ.116 ด้วยการกำหนดคุณสมบัติของผู้ปกครองท้องถิ่นในหน่วยการปกครองระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ เพื่อคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมเข้ารับราชการ โดยปลดผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมออกจากตำแหน่งและกีดกันอำนาจท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อบังคับมิให้เข้าสู่ระบบราชการ แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าวมิได้เข้มงวดจนเกินไป รัฐประนีประนอมกับอำนาจท้องถิ่นส่วนหนึ่งด้วยการดึงเข้าสู่ระบบราชการภายใต้การ

ควบคุมของส่วนกลาง ตั้งแต่ช่วงเวลานี้จึงทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจท้องถิ่น โดยที่อำนาจท้องถิ่นมีการปรับตัวภายใต้การปกครองท้องถิ่นแบบใหม่ในลักษณะต่าง ๆ กัน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในระบบราชการ คือ การหมดอำนาจของเจ้านายในระบวมหาศไทย ทำให้อำนาจท้องถิ่นส่วนหนึ่งต้องปรับตัวด้วยการแสวงหาสายสัมพันธ์ใหม่จากข้าราชการสามัญชนที่ขึ้นมาใช้อำนาจ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้อำนาจท้องถิ่นบางกลุ่มที่ยังไม่มีสายสัมพันธ์กับข้าราชการได้แสวงหาช่องทางเข้ามาเกี่ยวพันมากขึ้น³

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มุ่งเน้นพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในลักษณะที่ค่อนข้างต่อเนื่องด้วยการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่พ.ศ.2504 โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ส่งเสริมการลงทุนในภาคเอกชนและการจัดตั้งวิสาหกิจ จึงเปิดโอกาสให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จนสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ

ผู้เขียนจึงเห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลาดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก

สิ่งที่ผู้เขียนมีมุมมองแตกต่างจากงานวิจัยชิ้นอื่นที่ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจท้องถิ่น อาทิ เรื่อง "บทบาทของ "เจ้าพ่อ" ในการเมืองไทย พ.ศ.2517 – 2535" ของ สิ้นรัชชัย ศุกรเสพย์ ที่เสนอว่า "เจ้าพ่อ" ก่อกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยก่อนการปฏิรูปการปกครองพ.ศ.2435 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อำนาจท้องถิ่นเติบโตและดำรงอยู่อย่างอิสระจากอำนาจรัฐส่วนกลาง เนื่องจากรัฐมีขอบเขตอำนาจที่จำกัด และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะครอบงำหรือควบคุมอำนาจท้องถิ่นได้ทั่วทั้งพระราชอาณาจักร อำนาจท้องถิ่นแบบ "เจ้าพ่อ" จึงดำรงอยู่อย่างมีอิทธิพลในท้องถิ่นในลักษณะของ "โจร" "เสือ" "นักเลง" "อั้งยี่" ฯลฯ ซึ่งมีอำนาจแบบนักเลง ได้แก่ วัฒนธรรมและบุคลิกภาพเชิงอำนาจแบบนักเลง ในขณะที่ผู้เขียนเห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ในอดีตไม่ได้มีสถานะเป็น "เจ้าพ่อ" แต่ลักษณะความเป็น "เจ้าพ่อ" เป็นพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2490

³เวียงรัฐ เนติโพธิ์, "จากนักเลงท้องถิ่นสู่เจ้าพ่อ," วารสารธรรมศาสตร์ 22(พฤษภาคม – สิงหาคม 2539): 25.

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้เขียนจึงต้องการเสนอให้เห็นอีกประการหนึ่งว่า ลักษณะอำนาจท้องถิ่นที่เป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการ “เจ้าพ่อ” ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและใช้ความรุนแรงในการสร้างและปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในทศวรรษ 2490 ภายใต้การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ตัวแบบที่ต้องการชี้ให้เห็นถึงข้อสนับสนุนดังกล่าว คือ การเกิด “ค่ายนรก” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นอาณาบริเวณพื้นที่ทางเศรษฐกิจของ “หลงจู้” ที่ประกอบไปด้วย ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง โรงงานน้ำตาล โรงงานแป้งมันสำปะหลัง โรงเลื่อยไม้ เป็นต้น “หลงจู้” เจ้าของกิจการพืชไร่และป่าไม้ส่วนหนึ่งที่เติบโตขึ้นในทศวรรษ 2490 อาศัยอาวุธและมีปืนในการสร้างคุ่มกันผลประโยชน์ และควบคุมแรงงานอย่างทรมาณภายใน “ค่ายนรก” โดยที่ผู้เขียนเห็นว่า “หลงจู้” เหล่านี้เป็นต้นกำเนิดของ “เจ้าพ่อ” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการใช้ความรุนแรง

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก พ.ศ.2440 – 2516

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก ตั้งแต่การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นพ.ศ.2440 ถึง พ.ศ.2516 แต่ในที่นี้ได้ทำการศึกษาดำรงอยู่ของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นก่อนการปฏิรูปการปกครองพ.ศ.2435 เพื่อเป็นพื้นฐานต่อการทำความเข้าใจว่า ภายหลังจากช่วงเวลานี้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

1.4 สมมติฐาน

พัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก พ.ศ.2440 – 2516 มีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2440 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การขยายตัวของอุตสาหกรรมพืชไร่และป่าไม้ภายในท้องถิ่นในทศวรรษ 2490 ได้แก่ การเพาะปลูกอ้อย มันสำปะหลัง การผลิตน้ำตาล แป้งมันสำปะหลัง การแปรรูปไม้ เป็นต้น และการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ.2504 เป็นต้นมา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก พ.ศ.2440 – 2516 โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2490 นับเป็นจุดสำคัญของพัฒนาการอำนาจท้องถิ่นแบบ “เจ้าพ่อ” ในภาคตะวันออก ที่เติบโตขึ้นจากการประกอบอุตสาหกรรมพืชไร่และป่าไม้ และ “เจ้าพ่อ” ได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในทศวรรษต่อมา

1.6 วิธีดำเนินการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical approach) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง รวมถึงการศึกษาแบบ Oral History และนำเสนอโดยใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

การศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดของหลักฐาน เนื่องจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรองส่วนหนึ่งที่ใช้อ้างอิงเป็นเอกสารที่ได้รับการสนับสนุนจากอำนาจรัฐ เช่น หนังสือพิมพ์สารเสรี หนังสือพิมพ์ชาวไทย หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย หนังสือพิมพ์ไท หนังสือพิมพ์สยามนิกร เป็นต้น ส่งผลให้ข้อมูลที่น่าเสนอโน้มเอียงไปในแนวทางที่เป็นภาพความรุนแรงของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น ซึ่งขาดไปถึงบุคคลและครอบครัวที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

1.7 นิยามความหมายของ “อำนาจท้องถิ่น”

อำนาจท้องถิ่นที่ทำการศึกษาในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออกในที่นี้หมายถึง “อั้งยี่” “โจร” หรือ “เสือ” “นายซ่อง” “นักเลง” “นักเลงควาย” “หลงจู้” และ “เจ้าพ่อ” แม้ว่าอำนาจท้องถิ่นเหล่านี้มีลักษณะการดำรงอยู่แตกต่างกัน แต่อำนาจท้องถิ่นบางกลุ่มได้เข้าไปมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันหรือมีพัฒนาการที่เชื่อมโยงถึงกัน

“อั้งยี่”⁴ หมายถึง ชาวจีนที่มีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมลับในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพและการให้ความคุ้มครองดูแล

⁴ความหมายของ “อั้งยี่” ส่วนหนึ่งดูรายละเอียดใน ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, “สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ.2369 - 2453” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524).

ความปลอดภัยซึ่งกันและกัน ชาวจีนที่ก่อตัวเป็นสมาคมลับซึ่งยี่ดำรงอยู่ด้วยการเป็นโจรสลัด ชาวประมง คนงานรับจ้างในไร่ช้อยและโรงหีบ หลงจูเจ้าของไร่ช้อยและโรงหีบ

“โจร” หรือ “เสือ”⁵ หมายถึง บุคคลที่ปล้นสะดมทรัพย์สินของผู้อื่น

“นายชอง”⁶ หมายถึง บุคคลที่รัฐส่วนกลางระบุว่า เกลี้ยกั่มชองสมผู้คน ดำรงอยู่ด้วยการเป็นโจรปล้นสะดมทรัพย์สินของผู้อื่น ได้แก่ เจ้าเมืองและเครือญาติ นายกองส่วยส่วนหนึ่งในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก

“ชอง”⁷ หมายถึง หมู่บ้านหรืออาณาบริเวณหนึ่งที่เป็นแหล่งชุมนุมของทาส ไพร่ คนจรต่างถิ่น ที่หนีจากกฎเกณฑ์ข้อบังคับของมูลนายและอำนาจทางการ จำพวก “ข้าหนีเจ้าทาส บ่าวหนีนาย” “เลกจรจัดหาสังกัดมูลนายมิได้” “ผู้ร้ายหนีตระวาง” และ “ลูกหนีหนีนายเงิน” ไพร่พลคนจรที่ขานรับต่อการเกลี้ยกั่มชองของนายชองมีลักษณะการดำรงอยู่ภายในชองแตกต่างกัน อาทิ การเข้าไปตั้งถิ่นฐานเป็นครัวเรือน การพักอาศัยหลบภัยชั่วคราว ทั้งที่ทำมาหากินโดยสุจริต เช่น ทำสวนพริกไทย ทำนาเพาะปลูกข้าว และทำมาหากินที่ไม่สุจริต เช่น ต้มสุราเถื่อน โจรกรรมทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นต้น โดยที่ผู้นำท้องถิ่นจัดตั้งชองขึ้นเองมิได้แจ้งแก่อำนาจทางการให้รับรู้ การจัดตั้งชองจึงไม่ได้อยู่ในการควบคุมของอำนาจรัฐส่วนกลาง และส่วนกลางเห็นว่าเป็นแหล่งชองสมของผู้คนที่ทำทลายอำนาจรัฐ ดังเช่น เจ้าเมืองส่วนหนึ่งในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกที่ต้องการกำจัดคนในการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจได้เกลี้ยกั่มชองสมผู้คนจัดตั้งชอง การควบคุมกำลังคนภายในชอง นายชองแต่งตั้ง นายแขวง รองแขวง ขุนด่าน รองด่าน และมีกระบวนการชำระความโดยไม่ผ่านขั้นตอนการตัดสินจากอำนาจทางการ และเมื่อทางการเข้ามาจับกุมผู้คนภายในชอง นายชองได้ต่อสู้เพื่อป้องกันการสูญเสียกำลังคน

“นักเลง”⁸ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพล ดำรงอยู่ในท้องถิ่นโดยมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์กับคนภายในท้องถิ่น เช่น การทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน มีความรู้สึกร่วม

⁵ดูรายละเอียดใน คมเนตร ญาณโสภณ “อำนาจท้องถิ่นแบบจารีต และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นในยุคเทศาภิบาล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533).

⁶ความหมายของ “นายชอง” ผู้เขียนวิเคราะห์จากเอกสารใน หจข. ร.5 น.6.2/148 เรื่องพระยาสุรศักดิ์เป็นข้าหลวงกองจับผู้ร้าย ร.ศ. 110 และ หจข. ร.5 น.6.2/156 เรื่องพระยาสุรศักดิ์เป็นข้าหลวงกองจับผู้ร้าย ร.ศ. 110.

⁷ความหมายของ “ชอง” ผู้เขียนวิเคราะห์จากเอกสาร เรื่องเดียวกัน.

⁸ความหมายของ “นักเลง” ส่วนหนึ่งดูรายละเอียดใน คมเนตร ญาณโสภณ “อำนาจท้องถิ่นแบบจารีต และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นในยุคเทศาภิบาล” และ สมบัติ จันทร์วงศ์, “บทบาทของ

เป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านและได้รับการยอมรับภายในท้องถิ่น "นักเลง" มีอิทธิพลจำกัดอยู่ในพื้นที่ทางกายภาพภายในท้องถิ่นแห่งหนึ่งและมีอิทธิพลจำกัดเฉพาะภายในกลุ่มพรรคพวกของตนเอง "นักเลง" เป็นผู้ที่มีใจกว้างขวาง ช่วยเหลือลูกน้องและบริวาร ถ้าได้กล้าเสีย ขอบใช้กำลังในการตัดสินใจ แต่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทำให้ "นักเลง" ส่วนหนึ่งกลายเป็นโจร ทำการปล้นสะดมทรัพย์สินของผู้อื่น นอกจากนี้ "นักเลง" อีกส่วนหนึ่งยังสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองด้วยการพยายามเข้าไปมีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเข้าสู่ระบบราชการ แต่เนื่องจาก "นักเลง" มีขีดความสามารถทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่จำกัด ไม่สามารถเข้าไปผูกขาดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นหรือไม่สามารถขยายการผูกขาดกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกไปภายนอกท้องถิ่น และไม่มีศักยภาพอย่างเพียงพอที่สามารถมีอิทธิพลเหนือผู้ถือกฎหมายหรือกลไกแห่งอำนาจของรัฐ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักเลงเป็นไปในลักษณะของการตอบสนองผลประโยชน์ซึ่งกันและกันเพียงเล็กน้อย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและนักเลงบ่งบอกว่า สถานะความเป็น "นักเลง" มีอำนาจไม่เท่าเทียมกับอำนาจรัฐ

"นักเลงควาย"⁹ หมายถึง นักเลงที่ทำมาหากินในขบวนการลักลอบซื้อขายไถ่ถอนโค กระบือ ทำการซื้อขายไถ่ถอนและขโมย โค กระบือของชาวบ้าน เกิดขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวในการผลิตข้าวบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงในพ.ศ. 2419 เป็นต้นมา

"หลงจู้"¹⁰ หมายถึง ชาวจีนที่สร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากการเป็นเจ้าของไร่ อ้อยและโรงหีบที่ใช้กระบือหีบ จนเติบโตเป็นนายทุนในเวลาต่อมาด้วยการประกอบอุตสาหกรรมพืชไร่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น การเพาะปลูกอ้อย มันสำปะหลัง การผลิตน้ำตาลและ

เจ้าพ่อท้องถิ่นในเศรษฐกิจ และการเมืองไทย: ข้อสังเกตเบื้องต้น," ใน รัฐ ทุนท้องถิ่น เจ้าพ่อ กับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 117 - 139.

⁹ความหมายของ "นักเลงควาย" ส่วนหนึ่งดูรายละเอียดใน คมเนตร ญาณโสภณ "อำนาจท้องถิ่นแบบจารีต และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นในยุคเทศาภิบาล" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533).

¹⁰ความหมายของ "หลงจู้" ส่วนหนึ่งดูรายละเอียดใน สุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล, "สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. 2369 - 2453" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) และ วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์, รายงานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์สังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น: จีน - คนนอกระบบ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529).

แบ่งมันล่าปะหลัง ที่ใช้รถแทรกเตอร์และเครื่องจักรกล หลงจู้ส่วนหนึ่งขยายความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจออกไปด้วยการประกอบธุรกิจประเภทอื่น เช่น การประกอบอุตสาหกรรมป่าไม้ และการค้าที่ดิน

“เจ้าพ่อ”¹¹ หมายถึง บุคคลที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยประกอบอุตสาหกรรมที่มีแรงงานอยู่ในการควบคุมเป็นจำนวนมากกว่าหนึ่งร้อยคน สร้างฐานะจนสามารถนำไปสู่การผูกขาดธุรกิจบางประเภทในท้องถิ่นหรือขยายการผูกขาดธุรกิจออกไปสู่ระดับภูมิภาค และบางครั้งขยายอำนาจทางเศรษฐกิจออกไปด้วยการดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมาย “เจ้าพ่อ” อาศัยวิธีการที่ไม่ถูกกฎหมายซึ่งเป็นการกระทำความผิดทางอาญา โดยพึ่งพาอาวุธและมือปืนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ได้แก่ การใช้อาวุธและมือปืนทำการข่มขู่ ฆ่าผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน การใช้อาวุธและมือปืนควบคุมแรงงานในกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมอย่างทารุณด้วยการทำร้ายร่างกาย เช่น การควบคุมแรงงานโดยใช้อาวุธและมือปืนในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวอ้อย เป็นต้น รวมถึงการพึ่งพาอาวุธและมือปืนของ “เจ้าพ่อ” เพื่อกระทำการฆ่าผู้อื่นที่เข้ามาแข่งขันช่วงชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับตน

นอกจากนี้ “เจ้าพ่อ” ยังสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองด้วยการพยายามแผ่อิทธิพลครอบงำเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รักษากฎหมายหรือกลไกแห่งอำนาจของรัฐในระดับสูงตั้งแต่ท้องถิ่นขึ้นไป เริ่มตั้งแต่การเข้าไปมีความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองและเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็มีผลประโยชน์ในท้องถิ่นมากขึ้นภายใต้การขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเมืองของรัฐลงสู่ท้องถิ่นในทางลึกและกว้าง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและเจ้าพ่อดังกล่าว ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าพ่อสนองผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกันเป็นจำนวนมาก “เจ้าพ่อ” ยังคงดำรงอยู่ในท้องถิ่นโดยมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์กับคนในท้องถิ่น และมีรากฐานการใช้อำนาจแบบนักเลงด้วยการใช้กำลัง แต่ “เจ้าพ่อ” มิได้มีอิทธิพลจำกัดอยู่เฉพาะภายในพื้นที่ทางกายภาพในท้องถิ่นแห่งหนึ่งเหมือนดังเช่นนักเลง “เจ้าพ่อ” ได้ขยายอิทธิพลออกไปเกินเลยขอบเขตของท้องถิ่น และสถานะของ “เจ้าพ่อ” บ่งบอกถึงการมีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูงตั้งแต่ท้องถิ่นขึ้นไป

¹¹ ความหมายของ “เจ้าพ่อ” ส่วนหนึ่งดูรายละเอียดใน สมบัติ จันทร์วงศ์, “บทบาทของเจ้าพ่อท้องถิ่นในเศรษฐกิจ และการเมืองไทย : ข้อสังเกตเบื้องต้น,” ใน รัฐ ทูบท้องถิ่น เจ้าพ่อ กับสังคมไทย, หน้า 117- 139.